

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów.....	XV
Wykaz literatury.....	XIX
Rozdział I. Źródła prawa	1
§ 1. Źródła prawa – zagadnienia podstawowe.....	1
I. Pojęcie źródeł prawa.....	1
II. Zasada hierarchicznej budowy systemu źródeł prawa.....	2
III. Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego.....	2
§ 2. Konstytucja RP – zagadnienia podstawowe.....	3
I. Uwagi ogólne.....	3
II. Charakter preambuły.....	4
§ 3. Zasada nadrzędności Konstytucji RP.....	4
§ 4. Zasada bezpośredniego stosowania Konstytucji RP.....	5
I. Uwagi ogólne.....	5
II. Trzy formy bezpośredniego stosowania Konstytucji RP.....	6
III. Wyłączenie bezpośredniego stosowania. Odesłania do-ustawowe.....	7
IV. Granice prokonstytucyjnej wykładni.....	8
§ 5. Zmiana Konstytucji.....	9
I. Uwagi ogólne o szczególnej formie Konstytucji RP.....	9
II. Klauzule wieczyste.....	9
III. Procedura zmiany Konstytucji RP.....	9
IV. Możliwość kontroli ustawy o zmianie Konstytucji RP przez TK.....	11
§ 6. Prawo Unii Europejskiej.....	12
I. Zasada nadrzędności Konstytucji w świetle prawa unijnego.....	12
II. Źródła prawa unijnego.....	13
III. Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego dotyczące zasady nadrzędności Konstytucji RP.....	13
§ 7. Ustawa.....	16
I. Uwagi ogólne.....	16
II. Zasada wyłączności ustawowej.....	17
III. Miejsce ustawy w hierarchii źródeł prawa.....	17
§ 8. Umowy międzynarodowe.....	17
I. Zasada przestrzegania prawa międzynarodowego (art. 9 Konstytucji RP)..	17

II. Podział umów międzynarodowych	18
III. Ratyfikowane umowy międzynarodowe.....	19
IV. Ratyfikowane umowy międzynarodowe przekazujące kompetencje (tzw. wielka ratyfikacja). Granice przekazania kompetencji	19
V. Procedura przekazania kompetencji.....	21
§ 9. Rozporządzenie	23
I. Uwagi ogólne	23
II. Delegacja ustawowa do wydania rozporządzenia.....	23
§ 10. Akty prawa miejscowego	24
§ 11. Zarządzenia i uchwały	25
I. Uwagi ogólne	25
II. Porównanie rozporządzenia i zarządzenia (aktów prawa wewnętrznego) ..	25
III. Uchwały	26
§ 12. Publikacja aktów prawnych	26
I. Uwagi ogólne	26
II. Dzienniki urzędowe.....	27
III. Prostowanie błędów.....	28
Rozdział II. Zasady ustrojowe.....	29
§ 13. Rzeczpospolita Polska jako dobro wspólne	29
I. Uwagi ogólne	29
II. Treść zasady oraz pojęcie „dobra wspólnego”	30
III. Artykuł 1 Konstytucji RP jako wzorzec kontroli prawa w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym	34
§ 14. Zasada demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP).....	35
I. Uwagi ogólne	35
II. Zasada państwa demokratycznego (zasada demokratyzmu).....	36
III. Zasada państwa prawnego i wywodzone z niej zasady szczegółowe.....	36
IV. Zasada sprawiedliwości społecznej.....	39
§ 15. Zasada państwa jednolitego i zasada decentralizacji władzy państwowej	40
I. Uwagi ogólne	40
II. Państwo unitarne a państwo federalne.....	41
III. Zasada państwa jednolitego a zasada decentralizacji władzy	41
§ 16. Zasada suwerenności Narodu	42
I. Uwagi ogólne	42
II. Proces ewolucji zasady zwierzchnictwa narodu na tle poprzednio obowiązujących konstytucji	43
III. Formy sprawowania zwierzchnictwa przez Naród	44
IV. Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego	44
§ 17. Zasada legalizmu.....	45
I. Uwagi ogólne	45
II. Gwarancje praworządności	45
III. Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego	46

§ 18. Zasada trójpodziału władzy	46
I. Koncepcja trójpodziału władzy	46
II. Trójpodział władzy w Rzeczypospolitej Polskiej	47
§ 19. Społeczna gospodarka rynkowa i wolność działalności gospodarczej	49
I. Uwagi ogólne	49
II. Społeczna gospodarka rynkowa jako zasada ustrojowa	50
III. Wolność działalności gospodarczej jako konstytucyjne prawo podmiotowe	51
§ 20. Relacje państwo – kościoły i inne związki wyznaniowe	53
I. Zasady określające relację państwo – kościoły i inne związki wyznaniowe	53
1. Zasada bezstronności światopoglądowej władz publicznych	53
2. Zasada poszanowania autonomii i wzajemnej niezależności państwa oraz kościołów i innych związków wyznaniowych	53
3. Zasada równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych	54
II. Procedura rejestracji związków wyznaniowych	55
III. Problem definicji pojęcia „kościół i inne związki wyznaniowe”	56
Rozdział III. Prawa i wolności	57
§ 21. Zagadnienia podstawowe dotyczące praw i wolności	57
I. Uwagi ogólne	57
II. Typologia praw człowieka	59
III. Systematyka praw i wolności w Konstytucji RP	61
IV. Horyzontalne działanie praw i wolności jednostki	61
§ 22. Ograniczenia praw i wolności konstytucyjnych	62
I. Uwagi ogólne	62
II. Zasada wyłączności ustawy przy ograniczaniu praw i wolności konstytucyjnych	62
III. Zakaz naruszania istoty praw i wolności konstytucyjnych	64
IV. Wartości, ochrona których uzasadnia ograniczenie praw i wolności konstytucyjnych	64
V. Zasada proporcjonalności	65
VI. Zasady korzystania z praw i wolności konstytucyjnych przez cudzoziemców	66
§ 23. Ochrona godności człowieka	66
I. Zarys historyczny	66
II. Godność osobowa a osobowościowa	67
III. Normatywna definicja godności	67
IV. Relacja art. 30 z innymi artykułami dotyczącymi konstytucyjnych praw i wolności	68
V. Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego	68
§ 24. Zasada równości	69
I. Uwagi ogólne	69
II. Ograniczenie zasady równości	70

III. Zakaz dyskryminacji.....	70
IV. Równość jako prawo podmiotowe?.....	71
§ 25. Prawo do prawnej ochrony życia	72
I. Uwagi ogólne.....	72
II. Zakres podmiotowy.....	72
III. Orzecznictwo.....	73
§ 26. Konstytucyjne podstawy odpowiedzialności karnej, warunki ograniczenia/pozbawienia wolności, prawo do obrony, domniemanie niewinności	77
I. Wolność i nietykalność osobista.....	77
II. <i>Nullum crimen sine lege</i> , prawo do obrony, domniemanie niewinności ...	78
III. Ekstradycja obywatela polskiego	79
§ 27. Prawo do sądu	80
I. Uwagi ogólne.....	80
II. Adresaci i zakres przedmiotowy (pojęcie sprawy).....	80
III. Elementy składowe prawa do sądu wyróżniane przez Trybunał Konstytucyjny.....	81
IV. Zasada jawności postępowania i nakaz rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki	83
V. Zasada dwuinstancyjności postępowania	83
VI. Ograniczanie prawa do sądu.....	84
§ 28. Prawo do prywatności.....	84
I. Uwagi ogólne.....	84
II. Życie prywatne	85
III. Prawo do samostanowienia (autonomii).....	85
IV. Elementy prawa do prywatności wyrażone w innych przepisach Konstytucji RP	86
1. Wolność i ochrona tajemnicy komunikowania się	86
2. Nienaruszalność mieszkania.....	86
3. Autonomia informacyjna.....	86
§ 29. Wolność sumienia i wyznania	87
I. Uwagi ogólne.....	87
II. Wolność religii.....	87
III. Wolność sumienia.....	88
IV. Aspekt pozytywny i negatywny wolności sumienia i religii.....	88
V. Nauczanie religii w szkole (art. 53 ust. 4 Konstytucji RP) w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego	89
§ 30. Wolność wypowiedzi i środków przekazu. Prawo prasowe.....	90
I. Wolność wypowiedzi	90
II. Wolność środków przekazu	91
III. Prawo prasowe.....	92
1. Rozwinięcie konstytucyjnej regulacji wolności wypowiedzi.....	92
2. System rejestracji prasy	92
§ 31. Wolność zgromadzeń	94
I. Uwagi ogólne.....	94

II. Regulacja ustawowa	94
1. Rozstrzygnięcie o pierwszeństwie wyboru miejsca i czasu zgromadzenia	96
2. Odbywanie i rozwiązywanie zgromadzeń	96
3. Postępowanie uproszczone w sprawach zgromadzeń	97
4. Zgromadzenia spontaniczne	97
5. Zgromadzenia organizowane cyklicznie	97
III. Wolność zgromadzeń w orzecznictwie TK	98
§ 32. Wolność zrzeszania się. Stowarzyszenia i partie polityczne	101
I. Wolność zrzeszania się	101
II. Wolność tworzenia i działania partii politycznych	103
III. Ustawa o partiach politycznych	104
1. Uwagi ogólne	104
2. Ewidencja partii politycznych	104
3. Finansowanie partii politycznych	106
IV. Prawo o stowarzyszeniach	108
§ 33. Prawo dostępu do informacji publicznej	110
I. Uwagi ogólne	110
II. Podmioty zobowiązane do udostępnienia informacji	111
III. Formy realizacji prawa dostępu do informacji publicznej	111
IV. Ograniczanie prawa dostępu do informacji publicznej	111
§ 34. Prawo petycji	112
I. Uwagi ogólne	112
II. Petycja, wniosek, skarga	113
§ 35. Ochrona prawa własności i innych praw majątkowych	113
I. Uwagi ogólne	113
II. Ochrona własności w orzecznictwie TK	114
§ 36. Państwo opiekuńcze	119
I. Uwagi ogólne dotyczące wolności i praw ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych	119
II. Najważniejsze wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne	120
1. Wolność pracy (art. 65 Konstytucji RP)	120
2. Prawo do zabezpieczenia społecznego (art. 67 Konstytucji RP)	121
3. Prawo do ochrony zdrowia (art. 68 Konstytucji RP)	121
§ 37. Prawo do nauki	122
I. Uwagi ogólne	122
II. Szczegółowa charakterystyka unormowania	123
§ 38. Konstytucyjne regulacje prawno-rodzinne	125
I. Uwagi ogólne	125
II. Małżeństwo	125
III. Szczególne obowiązki państwa wobec rodziny	126
IV. Macierzyństwo	127
V. Rodzicielstwo	128
VI. Dziecko	129

§ 39. Odszkodowanie za niezgodne z prawem działanie władzy publicznej	130
I. Uwagi ogólne	130
II. Przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej organów władzy publicznej na gruncie art. 77 ust. 1 Konstytucji RP	131
III. Problematyka odpowiedzialności odszkodowawczej za bezprawie legislacyjne	133
§ 40. Skarga konstytucyjna	133
I. Uwagi ogólne	133
II. Zakres podmiotowy	134
III. Zakres przedmiotowy	135
IV. Wzorzec kontroli	136
V. Warunki dopuszczalności skargi konstytucyjnej	136
§ 41. Obowiązki jednostki wynikające z przepisów Konstytucji RP	139
Rozdział IV. Udział obywateli w sprawowaniu władzy publicznej	141
§ 42. Prawo wyborcze	141
I. Systemy wyborcze	141
II. Przymiotniki wyborcze	142
III. Alternatywne metody głosowania	144
IV. Komitety wyborcze	146
V. Wybrane gwarancje przestrzegania zasad <i>fair play</i> w prawie wyborczym	147
VI. Organy wyborcze	149
VII. Stwierdzanie ważności wyborów i protesty wyborcze	151
VIII. Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego	152
§ 43. Referendum	153
I. Uwagi ogólne	153
II. Rodzaje referendum	154
1. Rodzaje referendum ogólnokrajowego	155
III. Wniosek obywatelski o poddanie określonej sprawy pod referendum (art. 63 ReferU)	157
§ 44. Obywatelska inicjatywa ustawodawcza	158
I. Uwagi ogólne	158
II. Procedura	158
Rozdział V. Sejm i Senat	161
§ 45. Zagadnienia podstawowe	161
§ 46. Zasady funkcjonowania parlamentu	162
I. Zasada dwuizbowości	162
II. Zasada kadencyjności	163
III. Zasada autonomii regulaminowej	164
IV. Zasada dyskontynuacji prac parlamentu	165
V. Zasada permanencji	166
VI. Zasada jawności	166

§ 47. Status prawny posła i senatora.....	167
I. Mandat parlamentarny.....	167
II. Immunitet parlamentarny.....	168
III. Inne (poza immunitetem) gwarancje prawidłowego wykonywania mandatu	170
1. Zasada incompatibilitas (niepołączalności)	170
2. Zakaz prowadzenia działalności gospodarczej z osiaganiem korzyści z majątku Skarbu Państwa lub samorządu terytorialnego oraz nabywania tego majątku (art. 107 ust. 1 Konstytucji RP).....	171
3. Uposażenie i dieta.....	171
4. Uprawnienia pracownicze	171
IV. Uprawnienia parlamentarzystów.....	172
V. Obowiązki parlamentarzystów.....	172
VI. Odpowiedzialność regulaminowa posłów	173
VII. Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego	173
§ 48. Organizacja wewnętrzna i porządek prac Sejmu.....	174
I. Organizacja wewnętrzna	174
II. Przebieg pierwszego posiedzenia Sejmu.....	178
III. Posiedzenia Sejmu	178
IV. Tryb uchwałodawczy	179
§ 49. Proces legislacyjny	181
I. Uwagi ogólne o funkcji ustawodawczej parlamentu.....	181
II. Inicjatywa ustawodawcza.....	181
III. Trzy czytania projektu ustawy w Sejmie.....	182
IV. Procedura ustawodawcza w Senacie	186
V. Udział Sejmu w procesie legislacyjnym po zakończeniu senackiego etapu prac nad ustawą.....	187
VI. Etap prezydencki	188
VII. Modyfikacje trybu ustawodawczego	189
§ 50. Funkcja kontrolna parlamentu	191
I. Uwagi ogólne	191
II. Środki kontroli przysługujące posłom, kierowane do członków RM	192
III. Środki kontroli przysługujące komisjom sejmowym	193
IV. Sejmowa komisja śledcza	194
§ 51. Funkcja kreacyjna parlamentu	195
I. Uwagi ogólne	195
II. Najważniejsze kompetencje kreacyjne Sejmu i Senatu	195
III. Procedura wyboru (powołania).....	196
§ 52. Zgromadzenie Narodowe	196
I. Uwagi ogólne	196
II. Funkcje Zgromadzenia Narodowego	197

Rozdział VI. Władza wykonawcza	199
§ 53. Prezydent RP.....	199
I. Funkcje Prezydenta RP.....	199
II. Uwagi ogólne dotyczące kompetencji Prezydenta RP.....	199
III. Kompetencje prawodawcze Prezydenta RP.....	200
IV. Prezydent RP a Rada Ministrów.....	201
V. Prezydent RP a parlament.....	204
VI. Prezydent RP a władza sądownicza.....	207
VII. Prezydent a niezależne od rządu organy regulujące.....	209
VIII. Kompetencje Prezydenta RP w stanach nadzwyczajnych.....	210
IX. Pozostałe kompetencje Prezydenta stanowiące jego prerogatywę.....	210
§ 54. Rada Ministrów.....	211
I. Uwagi ogólne.....	211
II. Powoływanie Rady Ministrów.....	211
III. Dokonywanie zmian w składzie Rady Ministrów.....	214
IV. Skład Rady Ministrów.....	214
V. Organy wewnętrzne Rady Ministrów.....	215
VI. Kompetencje Rady Ministrów.....	216
VII. Odpowiedzialność Rady Ministrów.....	218
Rozdział VII. Władza sądownicza	221
§ 55. Relacja między władzą sądowniczą a pozostałymi władzami.....	221
I. Wpływ innych władz na judykaturę.....	221
II. Pojęcie wymiaru sprawiedliwości.....	222
§ 56. Struktura sądownictwa.....	223
I. Uwagi ogólne.....	223
II. Sąd Najwyższy.....	224
1. Wewnętrzna organizacja Sądu Najwyższego.....	224
2. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego.....	224
3. Kompetencje Sądu Najwyższego.....	225
4. Spór między Sądem Najwyższym a Trybunałem Konstytucyjnym....	226
§ 57. Niezależność sądów i niezawisłość sędziów.....	227
I. Niezależność władzy sądowniczej.....	227
II. Immunitet sędziowski.....	230
§ 58. Krajowa Rada Sądownictwa.....	231
§ 59. Trybunał Konstytucyjny.....	232
I. Uwagi ogólne.....	232
II. Modele sądowej kontroli konstytucyjności prawa.....	232
III. Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego.....	233
IV. Organy Trybunału Konstytucyjnego.....	234
1. Prezes Trybunału Konstytucyjnego.....	234
2. Zgromadzenie Ogólne.....	234
V. Hierarchiczna kontrola norm.....	235
VI. Kontrola prewencyjna (uprzednia).....	236

VII. Kontrola represyjna (następcza)	237
1. Przedmiot kontroli	237
2. Wzorce kontroli	238
3. Inicjatywa kontroli	238
VIII. Funkcje TK	238
IX. Procedura orzekania przez TK	241
X. Orzeczenia TK i ich skutki	241
XI. Orzeczenia TK dotyczące ustaw regulujących organizację oraz tryb postępowania przed Trybunałem	243
§ 60. Trybunał Stanu	247
I. Uwagi ogólne	247
II. Odpowiedzialność konstytucyjna a polityczna	248
III. Członkowie Trybunału Stanu	249
IV. Delikt konstytucyjny	249
V. Zakres podmiotowy i przedmiotowy odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu	250
VI. Zakres czasowy odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu	251
VII. Postępowanie w sprawie odpowiedzialności konstytucyjnej	251
VIII. Katalog kar	253
Rozdział VIII. Pozostałe konstytucyjne organy państwowe	255
§ 61. Rzecznik Praw Obywatelskich	255
I. Uwagi ogólne	255
II. Powołanie, kadencja i odwołanie	255
III. Pozycja	256
IV. Kto może zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich o pomoc	257
V. Zainicjowanie sprawy przed Rzecznikiem Praw Obywatelskich	257
VI. Czynności podejmowane przez RPO	258
VII. Biuro	259
§ 62. Najwyższa Izba Kontroli	259
I. Uwagi ogólne	259
II. Organy NIK	259
III. Inicjowanie kontroli	261
§ 63. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	262
I. Uwagi ogólne	262
II. Skład KRRiT	262
III. Kompetencje KRRiT	263
§ 64. Narodowy Bank Polski	265
I. Uwagi ogólne	265
II. Niezależność Narodowego Banku Polskiego	265
III. Funkcje i kompetencje Narodowego Banku Polskiego	266
IV. Organy Narodowego Banku Polskiego	266

Rozdział IX. Stany nadzwyczajne	269
§ 65. Stan wojenny, stan wyjątkowy i stan klęski żywiołowej	269
I. Uwagi ogólne	269
II. Ograniczanie wolności i praw człowieka i obywatela	270
III. Przesłanki i tryb wprowadzenia stanu wojennego.....	271
IV. Przesłanki i tryb wprowadzenia stanu wyjątkowego.....	271
V. Przesłanki i tryb wprowadzenia stanu klęski żywiołowej	272
Indeks rzeczowy	273